

57
НЗ4

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том VII

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1959

ГИГАНТСКИЙ АММОНИТ *PARAPUZOSIA DAUBRÉEII* GROSSOUVRE С ВОЛЫНО-ПОДОЛЬСКОЙ ПЛИТЫ

С. И. Пастернак, С. П. Коцюбинский

Резюме

В 1956 г. в Октябрьском районе Станиславской области авто-рами были найдены четыре экземпляра аммонитов (три из них неполные), относящиеся к редкому виду *Parapuzosia daubréei* Grossouvre. Порода, содержащая их, представляет собой сланцеподобный серый и серовато-белый коньякский мергель, переполненный обломками иноцерамов и целыми экземплярами *Inoceramus involutus* Sow. Подстилающей породой является белый довольно плотный мелоподобный туронский известняк с *Inoceramus inconstans* Woods.

A GIANT AMMONITE *PARAPUZOSIA DAUBRÉEII* GROSSOUVRE FROM THE VOLYN-PODOLIAN PLATEAU

S. I. Pasternak and S. P. Kotsyubinsky

Summary

In the October district of Stanislav region four ammonite specimens (three of them incomplete) were found belonging to the rare species *Parapuzosia daubréei* Grossouvre. The rock is a gray or grayish white shale-like Coniacian marl with fragments of *Inoceramus* and entire specimens of *Inoceramus involutus* Sow. The underlying rock is a fairly hard white Turonian chalk containing *Inoceramus inconstans* Woods.

ПАЛЕОНТОЛОГІЯ

INOCERAMUS LAMELLATUS sp. n. З ВЕРХНЬОТУРОНСЬКИХ ВІДКЛАДІВ ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКОЇ ПЛИТИ

С. П. Коцюбинський

Літом 1955 р. в невеликому відслоненні на правому березі р. Дністра в околицях м. Галича Станіславської області нами був знайдений досить великий іноцерам. При препаруванні знахідки на поверхні стулок були виявлені незвичайні для іноцерамів пластинчаті ребра.

Зазначена особливість привернула нашу увагу і спонукала нас до дальших розшуків. Результатом їх було те, що в тому ж році у згаданому вже відслоненні були зібрані додаткові матеріали, а в 1956 р. вони поповнились ще одним ядром іноцерама цього самого виду, виявленим в кар'єрі біля ст. Дубівці Жовтневого району, і кількома уламками з інших місць. Таким чином, в нашому розпорядженні є два майже цілих екземпляри (ядра із стулками, що частково збереглися), великі частини трьох інших екземплярів і близько десяти менших уламків.

В літературі про верхньокрейдяних іноцерамів ми не знайшли згадок про знахідки подібної форми. Тому вважаємо доцільним подати нижче опис цього виду.

Inoceramus lamellatus sp. n.

Табл. I, 1—3

Діагноз. Черепашка велика, рівностулкова, нерівностороння. Маківка термінальна, злегка повернута вперед, незначно виступає над кардинальним краєм, всередину не закручується. Скульптура обох стулок однакова — з концентричними пластинчатими ребрами, розташованими на гребенях відносно високих складок. Між ними є по дві — чотири слабо помітні складки без ребер.

Опис. Черепашка досить велика, рівностулкова, нерівностороння.

Розміри двох екземплярів, що найкраще збереглися, такі (в мм):

Висота	Довжина	Випуклість
194	176	61
229	219	88

Обриси черепашки мають форму овала, трохи скошеного по лінії осі наростання, внаслідок чого задньо-нижній край найбільш випуклий. Менш випуклі задній і передній краї. Останній з замковим краєм утворює кут $105-115^\circ$.

Боки стулок досить круті, особливо передній бік біля маківки. Донизу вони стають похилішими. Найбільш випуклі стулки у верхній половині їх висоти, але ближче до центра.

Маківка термінальна, злегка повернута вперед, над замковим краєм майже не виступає.

Скульптура обох стулок однакова. Вона складається з ліній наростання, концентричних складок і концентричних пластинчатих ребер. Лінії наростання біля маківки дуже зближені: відстань між ними не перевищує 1 мм. В напрямку до нижнього краю вона поступово збільшується до 5—8 мм.

Концентричні складки на примаківковій частині стулок дрібні і одноманітні. Нижче, на віддалі 5—6 см від маківки, їх форма міняється. Після кожних двох—чотирьох дуже плоских ледве помітних складок проходить одна вища і ширша. На більшій частині стулок ці вищі складки несиметричні: їх верхні схили пологі і майже зливаються із загальною випуклістю стулки, а нижні крутіші. Лише біля нижнього краю ці складки стають більш симетричними, а дрібні складки між ними можуть зникати.

На гребенях таких підвищених складок висупають пластинчаті ребра (табл. I, 4). Їх висота (біля нижнього краю черепашки) досягає 15 мм. Біля маківки вони значно нижчі, тонші і найчастіше відламані. На наших зразках видно лише їх сліди. Поперечний розріз кожного ребра разом з верхнім схилом складки має серповидну форму. Краї пластинок слабо гофровані і тонші від їх основи.

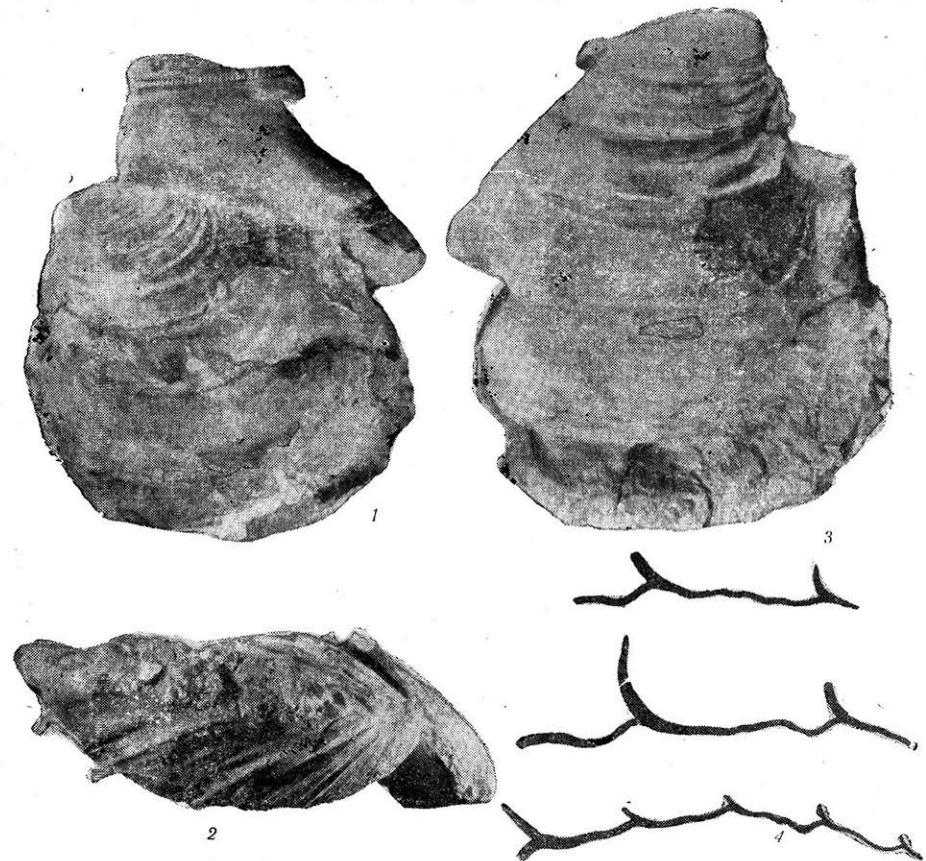
Перше пластинчатє ребро, як і перша підвищена несиметрична складка, з'являється на віддалі 5—6 см від маківки. Наступні ребра розташовані один від одного на все зростаючій віддалі. Кількість ребер у дорослих екземплярів коливається в межах 6—10.

Вісь наростання черепашки із замковим краєм утворює кут близько 70° , завдяки чому спостерігається відзначена вже вище скошеність стулок. Найбільш випуклі місця складок і ребер звернені в напрямку осі наростання, тобто в задньо-нижній бік. Проте в міру росту черепашки їх випуклість стає більш симетричною.

Замок досить товстий; ямки зв'язки неглибокі, витягнуті у висоту. В передній частині замка на 1 см його довжини налічу-

ється п'ять ямок, в задній — шість. Заднє вушко трикутної форми з тупим вершинним кутом, нечітко відмежоване.

Критичні зауваження. Вище вже відзначалось, що характерною рисою описаного виду є наявність пластинчатих ребер. Однак про таку форму скульптури ми не знайшли згадок

Таблиця I

Inoceramus lamellatus sp. n.:

1 — ліва стулка; 2 — те саме, вигляд з переднього боку; 3 — права стулка; 4 — поперечні розрізи фрагментів стулок.

в літературі. Правда, Гейнц (1928) подає зображення *In. deformis* Meek та *In. humboldti* Eichw., на яких видно концентричні низькі східці на гребенях складок. Такі східці могли залишити після себе відламані пластинчаті ребра. Це припущення підтверджується і тим, що вказаний автор згадує про наявність у цьому місці добре видимої призматичної структури черепашки. Це саме видно на наших екземплярах якраз в місцях, де ребра відламані. Гейнц описав ці східці під назвою *Anwachsmarken*, приймаючи їх за окремий тип скульптури. За цією ознакою *Inoceramus lamel-*

latus трохи подібний до іноцерамів, описаних Гейнцем, але відрізняється від них загальною формою і формою складок.

На підставі викладених вище даних вважаємо, що описаний іноцерам належить до нового виду.

Місцезнаходження. Екземпляр, зображений на табл. I, був знайдений у відслоненні на правому березі р. Дністра поблизу м. Галича. Там же були зібрані й інші (менші) зразки.

В нижній частині цього відслонення залягає шар білого крейдоподібного туронського вапняку товщиною близько 3 м. Верхня третина шару вивітрена і легко розсипається на шматки. В нижній частині цього вивітреного шару були знайдені наші зразки. Разом з ними знайдено 3 екз. *Inoceramus inconstans* Woods. На вапняку залягає світлосірий сланцюватий коньякський мергель з великою кількістю уламків іноцерамів, серед яких зустрічаються стулки *In. involutus* Sow., що відносно добре збереглися. Мергель прикритий незначної товщини шаром піску і ґрунту.

Другий екземпляр знайдений також у верхній частині туронських крейдоподібних вапняків у кар'єрі біля ст. Дубівці. Геологічний розріз тут подібний до описаного вище розрізу. В прикриваючих коньякських мергелях, крім *Inoceramus involutus* Sow., знайдений один екземпляр *In. subcardissoides* Schlüt. і *Parapuzosia daubréei* Grossouvre.

Крім того, в білому туронському вапняку в кар'єрі в м. Кременці був знайдений невеликий уламок стулки із слідами обломаної пластинки ребра і невеликими його залишками. Мабуть, і цей уламок належить до описаного виду.

Туронський вік відкладів, у яких знайдено описаний нами вид, підтверджується також літературними даними про стратиграфію цих місць.

ЛИТЕРАТУРА

Heinz R., Über die bisher wenig beachtete Skulptur der Inoceramen-Schale und ihre stratigraphische Bedeutung, Beiträge zur Kenntnis der oberkreatazischen Iniceramen, IV, Mitt. a. d. Min. — Geolog. Staatsinst., Heft. 10, Hamburg, 1928.

INOCERAMUS LAMELLATUS sp. n. ИЗ ВЕРХНЕТУРОНСКИХ ОТЛОЖЕНИЙ ВОЛЫНО-ПОДОЛЬСКОЙ ПЛИТЫ

С. П. Коцюбинский

Резюме

В обнажениях верхнетуронских белых мелоподобных известняков на правом берегу р. Днестра близ г. Галича Станиславской области и в карьере около ст. Дубовцы Октябрьского района этой же области нами были найдены два крупных почти целых ядра и несколько меньших обломков иноцерамов.

Характерной чертой указанных экземпляров является то, что на гребнях приподнятых складок выступают высокие пластинча-

тые ребра. У взрослых экземпляров таких ребер бывает от 6 до 10.

В литературе нет упоминаний о находках иноцерамов со скульптурой такого рода, поэтому мы сочли возможным описать эту форму как новый вид.

INOCERAMUS LAMELLATUS sp. n. FROM THE UPPER TURONIAN DEPOSITS OF THE VOLYN-PODOLIAN PLATEAU

S. P. Kotsyubinsky

Summary

Two large, almost intact *Inoceramus* casts and several small fragments were found in Upper Turonian white chalk outcrops on the right bank of the Dniester River near the town of Galich Stanislav region and in a quarry near the station Dubovtsy of the October district of the same region.

Characteristic sculptural ornamentations are the high lamellae on the ridges of the prominent shell folds. In old specimens there are 6 to 10 such lamellae.

As there is no mention in the literature of *Inoceramus* specimens with such sculpture, the form found is described as a new species.

ЗМІСТ

Палеонтологія

П. П. Балабай, До вивчення птераспид нижнього девону Поділля. Повідомлення I	3
С. І. Пастернак, С. П. Коцюбинський, Велетенський амоніт <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre з Волино-Подільської плити	22
С. П. Коцюбинський, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. з верхньотуронських відкладів Волино-Подільської плити	27
К. А. Татаринов, Знахідки часничниць (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) у четвертинних відкладах західного Поділля	32
С. І. Пастернак, Палеонтологічні колекції науково-природознавчого музею АН УРСР	36

Зоологія

Ф. І. Страутман, Зміни в орнітофауні західних областей України в ХХ ст.	42
К. А. Татаринов, Результати вивчення теріофауни західних областей України вітчизняними зоологами	49
О. П. Кулаківська, В. М. Івасик, Зараженість коропів паразитами в ставках з різним водопостачанням	63
О. П. Кулаківська, Матеріали до фауни паразитів риб водойм західних областей України	69
І. К. Загайкевич, До вивчення кормових зв'язків шкідливих лісових комах	78
Я. В. Брицький, В. І. Здун, Нові дані про деяких комах-шкідників цукрових буряків Львівської області	84
Ф. І. Страутман, Нарис орнітофауни Радянських Карпат	87
І. І. Турянін, До фауни гамазових кліщів Закарпатської області УРСР	93

Ботаніка

В. М. Мельничук, Огляд родів <i>Grimmia</i> та <i>Dryopteris</i> бріофлори УРСР	97
К. А. Малиновський, Структурні і флористичні зв'язки деяких фітоценозів субальпійського пояса Українських Карпат і питання їх генезису	116
Т. К. Зеленчук, Запаси насіння в ґрунті пасовищ Дублянської долини в околицях Львова	123

СОДЕРЖАНИЕ

Палеонтология

П. П. Балабай, К изучению птераспид нижнего девона Подолии. Сообщение I	20
С. И. Пастернак, С. П. Коцюбинский, Гигантский аммонит <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre с Волино-Подольской плиты	26
С. П. Коцюбинский, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. из верхнетуронских отложений Волино-Подольской плиты	30
К. А. Татаринов, Находки чеснотниц (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) в четвертичных отложениях западной Подолии	35
С. И. Пастернак, Палеонтологические коллекции Научно-природоведческого музея АН УССР	40

Зоология

Ф. И. Страутман, Изменения в орнитофауне западных областей Украины в ХХ ст.	48
К. А. Татаринов, Результаты изучения териофауны западных областей Украины отечественными зоологами	61
О. П. Кулаковская, В. М. Ивасик, Зараженность карпов паразитами в прудах с различным водоснабжением	68
О. П. Кулаковская, Материалы к фауне паразитов рыб водоемов западных областей Украины	76
И. К. Загайкевич, К изучению кормовых связей вредных лесных насекомых	82
Я. В. Брицкий, В. И. Здун, Новые данные о некоторых насекомых — вредителях сахарной свеклы Львовской области	86
Ф. И. Страутман, Очерк орнитофауны Советских Карпат	92
И. Турянин, К фауне гамазовых клещей Закарпатской области УССР	96

Ботаника

В. М. Мельничук, Обзор родов <i>Grimmia</i> и <i>Dryopteris</i> бриофлоры УССР	115
К. А. Малиновский, Структурные и флористические связи некоторых фитоценозов субальпийского пояса Украинских Карпат и вопросы их генезиса	121
Т. К. Зеленчук, Запасы семян в почве пастбищ Дублянской долины в окрестностях Львова	131